

peragravit, ut Manutius totus nititur, ita LIGORIVS et qui ab eo in his videtur pendere PANVINIVS hic ut alibi Smetianis iis quoque potiti sunt, quae absunt a codice Neapolitano apographoque eius Manutiano, relata apud Waelscapplium et in editione (v. n. 5429. 5430. 5450, quorum exemplaria et Ligoriana et Panviniana a Smetio proficisci ipsi naevi hiatusque arguunt). Iidem autem in Aquinatibus non solis Smetianis exemplaribus usi sunt, cum duo certe tituli apud Smetium non relati sint in Panvinianis (n. 5403. 5484), plures autem (praeter citatos 5383. 5454. 5495. 5508) in Taurinensibus (non in Neapolitanis Vaticanisque) Ligorii libris, ubi alia plura latere dubium non est, quae a Smetianis iam discerni nequeunt (cf. n. 5420). Quapropter duos titulos n. 5454. 5484 a solo Ligorio relatos, per se autem non suspectos loco non movi. — Postea Aquini quoque per plus duo saecula studia haec iacuerunt; perpauca enim epigrammata in transcurso ibi descripserunt Dominicus GIORGI a. 1728 et deinde Vitus GIOVENAZZI, CHAUPY, HOARE. Longe gravissimus autem auctor est Paschalis CAYRO patricius Anagninus et regis effossionibus praefectus. Eius ad has partes pertinent praeter commentarium exiguum *diss. ist. in cui dimonstrasi l' esistenza, antichità e sito della città un tempo Liria chiamata, quindi Fregelli* (Neapoli 1777. 8. pp. 30) duo libri, alter inscriptus *dissertazione istorica in cui dimonstransi li primi popoli d' Italia non ché l' esistenza, l' antichità e sito della città un tempo Liria chiamata, quindi Fregelli ed altresì sue notizie storiche* (Neapoli 1795. 4. pp. XLII, quibus absolvitur *diss. hist.*, et pp. 126, quae continent *not. hist. Freg.*); alter *storia sacra e profana d' Aquino e sua diocesi* (l. I

Neapoli 1808 pp. 396. l. II ib. 1811 pp. 318). Huius libri vidi exemplum manu auctoris scriptum adhuc servatum apud heredes auctoris indeque quaedam emendavi. In illo libro sparsi leguntur tituli agri Fregellani, in hoc ad finem vol. I pp. 360—391 inscriptiones Aquinates CXX collectae cum ex libris editis et schedis ms., praesertim ex sylloge minime spernenda canonici hebdomadarii Thomae BRANCO Aquinatis, adhibitis etiam ms. Ligorii Neapoli adservatis, tum ex ipsis lapidibus non indiligenter exscriptis. Fraudis in his nullum omnino vestigium deprehendi; immo diligentissime auctor distinxit quid ipse viderit, quid ab amicis habuerit, quid ex quibus libris sumpserit; quo factum est, ut ne Ligorii quidem usus libri utilitatem minuerit. — Post Cayrum Aquinum rursus neglectum iacuit; paucos titulos Pontecurvanos unde Cl. CARDINALIVS in diplomatibus honestae missionis excerpserit velim doceri, nisi forte praeter morem hos vere primus edidit. Ipse Aquinum et Pontecurvum nuper (a. 1876) adii, sed non multa iam barbari recentis reliquerunt. Schedae autem quas habui parum profuerunt. Nam FEDERICIANAE (cf. p. 510 c. XII) pauca tantum neque insignia monumenta Aquinatia complectuntur, nec multum dederunt quae mihi obtulit Franciscus Xaverius BERGAMASCHI excerpta ex historia quam parat rerum Pontecurvensium (*specimen cenni storici della città Pontecorvo-Fregelle* edidit Romae 1860. 8. pp. 23). His continentur inscriptiones cum Pontecurvi repertae tum in ruinis Interamnae Lirenatensis; sed caute adhibenda esse usus docuit.

5382 [= 4312] ab altera parte legitur n. 5426. 'Vicino al fiume Melfi si vede questa bella tavola di marmo' ORL. 'Nella chiesa di S. Pietro a Campeo antico territorio di Fregelli, quindi d' Aquino ed ora di Roccasecca in pietra non murata' CAYRO similiterque MARINI. Eo loco (id est paulo supra Roccaseccam) c. a. 1846 denuo quaesitum esse lapidem nuntiavit HENZENVUS neque tamen inventum, quamquam qui ibi degunt locum monstrarent ubi olim stetisset. Id ipsum a. 1876 mihi respondit quem de titulo interrogaram loci syndicus.

CERE RI · SACRVM
d · IUNIVS · IVVENALIS
trib · COH · I · DELMATARVM
II · VIR · QVINQ · FLAMEN
5 DIVI · VESPASIANI
VOVIT · DEDICAVITQVE
SVA PEC

Orlandi *delle città d' Italia* 2 (Perugia 1772) p. 165, in capite de Aquino, quod Orlando miserunt decuriones Aquinates; Cayro Fregelli p. 86, Aquino p. 360 n. 4, hoc loco addens antea male se edidisse v. 3 quem nunc iterum observatum melius proferret. Idem Cayro misit ministro publico a. 1806 (tabular. publ. Neap. Reg. VII p. 430). Marinius in schedis ait referri item a Ioh. Ant. Cassitto in *Gazzetta di Roma* a. 1802 n. 98 p. 774. Henzen 5599.

En exemplum utrumque:

Orlandi:
O · N · PRIS · SEDEM ·
D · IUNIVS · IVVENALIS
COMBEL = NATARVM II
VIR · QVINQV · FLAMEN ·
5 DIVI · VESPASIANI · VO
VIT · DEDICAVITQVE · SVA · P

Cayro Aquino:
CERE RI · SACRVM
d · IUNIVS · IVVENALIS
TRIB · COH · DELMATARVM
II QVINQ · FLAMEN
DIVI VESPASIANI
VOVIT · DEDICAVITQVE
SVA PEC

In libro de Fregellis 3 dedit:

agri COMPEL · MATARVM

id est (ut ait) *matarum agri Compel-
lensis s. Compei*, quem in viciniis
esse opinatur; mataro significari lo-
cum silvestrem.

Titulus et optimis auctoribus et corruptelarum genere et absurda explicatione satis defenditur ipsaque comparatio cum loco poetae sat. 3, 318 sq. ubi amicus scriptorem alloquitur sic: 'quoliens te Roma tuo refici properantem reddet Aquino, me quoque ad Helvinam Cererem vestramque Dianam convertet a Cumis' etiam magis eum confirmat, falsarius enim hunc imitaturus longe aliter rem instituisset. Stetisse videtur ad ipsam aedem Cereris Helvinae vel Elvinae potius dedicatam prope Roccaseccam ab Elvio quodam Elviave, cuius gentis non desunt in his partibus lapides (n. 5585). — 1 CERERI latet etiam in ONPRI exempli Orlandiani. — ex SEDEM Orlandi efficeremus AEDEM, nisi SACRVM dedisset Cayro. — 2 D·IV alterius exempli videtur esse ex supplemento quamvis probabili; poetam enim hic intellegi apparet. — 3 TRIB· (in ms. litterae T I B et pars sequentis C punctis scriptae sunt) videtur esse suppletum ad litterarum vestigia, cum quod antea legit Cayro AGR I item contineat elementa RI. Quare retinui neque in PRAEF· mutavi. — Post COH numerus omitti non potuit, cum cohors V Dalmatarum iam in diplomate Vespasiani vol. III p. 852 adsit. Cohors prima Dalmatarum cum saepissime nominetur et facillime exciderit I, praesertim ei qui monstrum illud COMPELMATARVM hic deprehendere sibi videretur, sic ausus sum supplere. — 4 VIR magis videtur Cayro praeteriisse quam Orlandii auctor addidisse; quamquam invenitur interdum et D· et II nudum pro D·VIRO et II·VIRO.